

سخن سردییر

هر ملت‌ی پیشینه تاریخی خویش را جزیی از هویت خویش می‌داند و از آن به عنوان میراثی گرانبها محافظت می‌کند. رجعت به خویشتن و شناخت ژرف و عمیق فرهنگ و تمدن خویش و آگاهی یافتن از ریشه‌های علمی، فرهنگی و تاریخی آن در اعتلای هر جامعه‌ای نقش ارزنده و قابل توجهی دارد.

تمدن فعلی جهان برآیندی از کوشش‌های ملل گوناگون جهان در طول تاریخ است. تمدن حاضر علی‌رغم داشتن ویژگی‌های کاملاً متفاوت با تمدن‌های قبلی، ترکیبی از تمدن‌های پیشین است که به یقین سهم تمدن اسلامی در پیدایش و توسعه این تمدن جدید اگر بیشتر از سهم دیگر تمدن‌ها نباشد کمتر هم نیست.

ابعاد دانش پزشکی در قرن اخیر بطور معجزه‌آسایی گسترش یافته و به خصوص به کارگیری ابزارهای پیچیده الکترونیکی در این دوره موجبات جهش سریع این علم را فراهم آورده است. با وجود پیشرفت‌های شگرف و تحولات فوق‌العاده در امر علوم پزشکی متأسفانه در حوزه اخلاق پزشکی و نیز تاریخ پزشکی به ویژه در کشور عزیزمان ایران، وسعت مطالعه و تحقیق بسیار اندک بوده است، توجه صرف به اصول اولیه پزشکی همچون تشخیص و درمان و به کارگیری روش‌های جدید ممکن است باعث شود که خدمات و تجارب پیشگامان این رشته که در گذشته‌های دور و نزدیک انجام داده‌اند نادیده انگاشته شود و یا به فراموشی سپرده شود. بی‌تردید علوم پزشکی یکی از مهم‌ترین دستاوردهای پژوهشگران در حوزه سلامت بوده و هست که از روزگاران بس کهن به نسل حاضر رسیده و محافظت از آن برعهده ماست.

اهتمام به تاریخ اعم از تاریخ پزشکی و غیره نه برای تاریخ و نه برای بلند پروازی و فخرفروشی است بلکه به دلیل نتیجه‌گیری از آن برای حال و آینده است. عدم شناخت از واقعیات تاریخی و یا حذف واقعیات دوران ساز و یا تحریف آن‌ها نه تنها موجب سرگردانی و دورشدن از هدف به دنبال پژوهشگران خواهد بود بلکه موجب تیره و تارشدن نگاه علمی به حقایق و وقایع تاریخی نیز خواهد شد، پس برعهده دانش‌پژوهان و دیگر عوامل دست‌اندرکار در حوزه علم و پژوهش و تاریخ است که با جدیت و حساسیت تمام برای جداکردن اصل از بدل و شناخت واقعیت از تحریف و تمیز صحیح از غلط باشند. متأسفانه باید اذعان داشت که درباره تاریخ تمدن اسلام و تاریخ تمدن اروپا و رابطه آن دو با یکدیگر این نقیصه تلخ وجود دارد، به طوری که بسیاری از جوانان ما و حتی بسیاری از دانشمندان و اهل قلم ما در بیان سیر تمدن مثلاً از یونان قدیم تا رنسانس غرب و جایگاه تمدن اسلامی و نقش ارزنده آن در این میان دچار مشکل و یا ابهام می‌شوند؛ گویا در تمام دوران قرون وسطای اروپا، در جای دیگر جهان هیچ خبری نبوده و هیچ فعالیت علمی و هنری و صنعتی وجود نداشته و یکباره در تفکر اومانیستی و رنسانس اروپا تمدن کهن یونان، زنده و شکوفا شده است و آنوقت این چنین در اذهان جای گرفته که یونان چون طبق قرارداد جغرافیایی به تقسیمات اروپا متعلق است پس تمدن امروز دنیا متعلق به اروپا بوده است؛ در حالی که یونان خود، زاده تمدن‌های دیگری است که هزاران سال کهن‌تر از آن و با عظمتی فراتر در شرق وجود داشته‌اند. چنان‌که دکتر پاول هیسن اظهار می‌دارد طب یونان ۷۵۰۰ سال بعد از مکتب پزشکی ایران شکل گرفته است.^۱

^۱. Hysen/ Paul” <http://www.Traditionalmedicine.Net.Au/time line. Htm>, accessed 2010/10/18

همچنین خانم دکتر زیگرید هونکه در مورد عدم توجه تاریخ نگاران غربی به نقش عظیم فرهنگ و تمدن اسلامی در اروپا می‌نویسد: «شکوفایی تمدن اسلامی دو برابر تمدن یونان بود و همین مسلمانانند که خیلی مستقیم‌تر و چندجانبه‌تر از یونان، جهان غرب را تحت تأثیر قرار دادند. چه کسی از این واقعیت با خبر است و چه کسی از آن در تاریخ یاد کرده؟ آن‌چه که این تاریخ‌نویسان اروپایی در مورد نقش هشتصدساله تمدن اسلامی بیان می‌کنند این است که مختصراً می‌گویند مسلمانان سبب رساندن گنجینه تمدن یونان به اروپا بوده‌اند».^۱

با وجود این که تمدن اسلام ۱۴۰۰ سال پیش روی جهان غرب قرار دارد ولی ملل غربی کمتر از آن با اطلاع هستند و اطلاعاتشان هم اغلب غلط است و آن به سبب نوع تاریخ‌نویسی غربیان است که در اروپا صدها سال رهبری شده و افتخارات عظیم تمدن اسلامی را خفیف و ضعیف جلوه داده و بسیاری از آن‌ها را جعل نموده است. متأسفانه این جریان دم فرو بستن از بیان حقایق و واقعیات تاریخی همچنان ادامه یافته و حتی تاریخ‌نویسان جدید هم به این ترفند خفیف کردن و کوچک جلوه دادن و توطئه سکوت ادامه داده‌اند. برای اینها نه اروپای قبل از قرون وسطی ارزش توجه کردن دارد و نه آن‌چه همزمان با قرون وسطای اروپا در سایر سرزمین‌ها به وقوع پیوسته است. کسی صحبت از این به میان نمی‌آورد که در طول مدت قرون وسطی نزدیکترین همسایه اروپا همین مسلمانان حدود هشتصد سال پیشرو جهان متمدن بودند. کسی صحبت از این به میان نمی‌آورد که آموزش و پژوهش علوم پزشکی و گیاهی و شیوه‌های درمان و مدیریت بیمارستان‌ها که بسیاری از مورخان اذعان دارند که از جندی‌شاپور به

۱. هونکه، زیگرید، فرهنگ اسلامی در اروپا، ترجمه مرتضی رهبانی، دفتر نشریه فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۱، ص ۳۶.

مراکز پزشکی سرزمین‌های اسلامی انتقال یافته بود با ترجمه آثار بزرگان و دانشمندان ایرانی و مسلمان، جنگ‌های صلیبی و سفرهای مسلمانان به اروپای مسیحی به اروپا و جهان غرب راه یافت و بدین ترتیب مراکز طبی در اروپا به وجود آمد.

یکی از اهداف مهم ما از تدوین و نشر فصلنامه تاریخ پزشکی، تبیین دستاوردهای تاریخ پزشکی اسلام و ایران در مسیر طولانی تاریخ گذشته بشری و تلاش برای کشف حقایق و واقعیات تاریخی از جمله تاریخ علوم پزشکی است تا وارثان بعدی این مرزوبوم به پاس تقدیر از دانشمندان و نیاکان خود حافظ هویت شایسته خود باشند. بَمَنَّة و کَرَمِه

سردبیر